

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo / Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a

7556 DT Hengelo

☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding Odl:

André Bolt

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daarop volgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Goudhaan

(*Regulus regulus*)

Foto's: Harry de Jong

(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo / Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	5
SCHONINGSWERK BENTELERHEIDE	11
NATUURCURSUS BOMEN	11
KASTANJE	12
KIJK OP EXOTEN	13
ZELDZAME ORCHIDEE BLOEIT IN HET BUURSERZAND	13
VREEMDE WESPEN IN TWENTE	14
VOGELKIJKDAG IN DE VREUGDERIJKERWAARD	14
MIDDELSTE BONTE SPECHTEN IN TWENTE 2012	16

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo / Oldenzaal) bedraagt € 30,- per jaar; gezinsleden betalen € 10,- (betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening 6239 77 591 t.n.v. Penningmeester KNNV, afdeling Hengelo / Oldenzaal).

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december. Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo / Oldenzaal:

♦ Voorzitter (en ledenadministratie)

Bernard Wanders

van Heemskerckstraat 31, 7622 JG Borne, ☎ (074) 2668487

E-mail: jbwwanders@hotmail.com

♦ Secretaris

Jan Zwieneberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: j.h.zwieneberg@ziggo.nl

♦ Penningmeester

Jan Weernink

Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448

E-mail: janweernink@wxs.nl

♦ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

♦ Bestuurslid en lezingen

Annette Ros

Venusstraat 111, 7557 WS Hengelo, ☎ (074) 2918668,

E-mail: annetteros8@gmail.com

♦ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

♦ Website: www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

Als ik deze bijdrage schrijf is het bijna eind augustus en hebben we net een paar tropische dagen achter de rug. het liefst blijf je dan de hele dag in de schaduw zitten maar soms moet je toch even weg. Als je dan onder een stevige bommenrij fietst, ervaar je pas echt de weldadige schaduwwerking. Het zou toch wel heel zonde zijn dat die bomen zouden verdwijnen onder de dwang van bezuinigingen. Wethouder en ambtenaren roepen dat dit niet zo snel gaat gebeuren maar de (Hengelose) politiek neemt er ook niet echt afstand van.

Dit speelt vooral in Hengelo maar ook in andere plaatsen (o.a. Oldenzaal en Borne) waar we als afdeling leden hebben, spelen ook dit soort zaken.

Als KNNV en als afdeling hiervan waren we niet zo politiek actief. In Hengelo is er nu een kentering. In nauwe samenwerking met IVN Hengelo participeren we in het zogenaamde externe groenoverleg en in de ontwikkelingen rond het Stadspark Het Weusthag. De deelnemende bestuursleden vertegenwoordigen steeds IVN en KNNV samen.

Deze samenwerking loopt al vanaf begin 2012 en tijdens de zomerperiode hebben een afvaardiging

van beide besturen dit geëvalueerd. de conclusie was dat dit niet alleen efficiënt is maar dat de samenwerking ook een positieve uitstraling naar buiten geeft en daarmee ook meer invloed.

We gaan gezamenlijk voorlopig op deze weg door. We blijven natuurlijk als IVN en KNNV onze eigen zaken doen, maar kijken ook steeds hoe we elkaar daarin kunnen versterken. Uiteindelijk moet dit resultaten opleveren voor het groen en de natuur in de stedelijke omgeving.

Er wordt nu gewerkt aan een groennota voor Hengelo. Naar verwachting kunnen we daar in de komende Onder de Loep meer aandacht aan besteden.

Dit betekent niet dat we geen oog meer hebben voor de "echte natuur". De scherpe kantjes van de plannen van staatssecretaris Bleker lijken er nu af te zijn maar we moeten met zijn allen waakzaam zijn. Hopelijk gaat bij nu meer politieke partijen het roer om en krijgt de natuur een blijvend bestaansrecht.

Jan Zwieneberg

Excursies

Het gebruikelijke verzamelpunt is (tenzij anders aangegeven) aan de **Boerhaavelaan te Hengelo** op het parkeerterrein naast huisnummer 146 (is richting Borsthuis). Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen (dit is op eigen risico bij het evt. niet doorgaan van de excursie).

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Lezingen / vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar lezingen / vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het speeltuingebouw 't Lansink' aan de Twijnstraat 8 te Hengelo.

Indien er belangstelling is voor "meerijden met anderen" bij een lezing 's avonds: neem even contact op met een van de bestuursleden (zie colofon).

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum 'de TwentsWelle' te Enschede

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 08 september 2012	Excursie: Egheria
Zondag 07 oktober 2012	Excursie: Twickel
Zondag 21 oktober 2012	Excursie: Ottershagen
Zaterdag 03 november 2012	Excursie: Westervliet

Excursie: Egheria

Datum : Zaterdag 08 september 2012
Thema : Landschap
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Harry de Jong (074-2917611)

Het landgoed Egheria bevindt zich op en rond de Tankenberg. Het is een oud Twents hoevenlandschap met oude boerderijen, omgeven door akkers, houtwallen, weilanden en bossen.

Het gebied is sinds 1977 in bezit van Natuurmonumenten. Het landgoed dankt zijn naam aan de vier zonen van textielindustriël Hendrik Ten Cate.

De eerste letters van hun voornamen (Egbert, Hendrik, Richard en Arnold) vormen tezamen Egheria. Het gebied kenmerkt zich door een grote rijkdom in planten en dieren.

Dit is het gevolg van de ondergrond die bestaat uit een mengeling van klei, zand, grind en stenen die in de voorlaatste ijstijd is gevormd tot de Oldenzaalse Stuwwal.

Hier ontspringen ook een aantal beken en dankzij het bronwater en de bodemsamenstelling is de plantenrijkdom enorm.

Ook voor vogels is deze verscheidenheid aan terreintypes zeer aantrekkelijk. Als broedvogel komt o.a. de Middelste bonte specht voor met meerdere broedpaartjes.

Ook de Grote- en Kleine bonte specht, de Groene-

en de Zwarte specht komen hiervoor. Er zijn 5 soorten roofvogels waargenomen.

Buizerd

Verzamelpunt: De parkeerplaats bij café-restaurant Pan aan de Bentheimerstraat bij de Lutte om plm. 09.20 uur.

Excursie: Twickel

Datum : Zondag 07 oktober 2012
Thema : Paddenstoelen
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)

Dit jaar gaan we voor onze paddenstoelenexcursie naar het Landgoed Twickel. Twickel staat bekend als een goed paddenstoelenbos. Verschillende mycologen, paddenstoelenkenners hebben Twickel bezocht. Twickel bestaat uit een gevarieerd relatief oud vochtig bos. Dit zijn ideale omstandigheden voor de paddenstoelen. Er komen soorten voor die je elders niet zo vaak tegenkomt. Vooraf is het moeilijk te zeggen welke bijzondere soorten we tijdens de excursie dan ook zullen vinden. De excursie wordt begeleid door de paddenstoelenwerkgroep van onze afdeling.

Parelamaniet

Deze keer zullen we het gebied rond de Grote Looweg bekijken. Daar ligt één van de meetpunten van het landelijke paddenstoelenmeetnet. Dit is een langdurig project dat jaarlijks van een aantal geselecteerde soorten de vruchtlichamen (de paddenstoelen) telt. Afhankelijk van de ligging gaat het om stroken van 500 of 1000 m². Laurens bekijkt jaarlijks het meetpunt langs de Grote Looweg.

We zullen niet alleen het meetpunt bekijken, maar de gehele Looweg waar we mooie soorten hopen tegen te komen. Dit alles is afhankelijk van het weer voorafgaand aan de excursie.

Meer informatie over dit gebied en over het paddenstoelenmeetnet vinden we in "Twickelblad, najaar 2011", uitgave van de Stichting Twickel en Vereniging Vrienden van Twickel. In dit nummer staat een fraai artikel over het werk van Ineke, Laurens en Joop.

Verzamelpunt: de kruising Grote Looweg, Twickelerlaan, Engelbertinkstraat en Schievenweg (parkeren in berm van Schievenweg), waar we +/- 09.15 uur zullen vertrekken.

Excursie: Ottershagen

Datum : Zondag 21 oktober 2012
Thema : Vogeltrek
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Harry de Jong (074-2917611)

De `Ottershagen` ligt tussen Lattrop en Tilligte. Dit gebied is aangekocht door Vereniging Natuurmonumenten. het is ongeveer 50 ha groot. De bedoeling is om het weidegebied te gaan vernatten en te herstellen in oude glorie. Ottershagen is een zeer belangrijk natuurgebied voor broedende weidevogels. In Ottershagen hebben de laatste 8 jaar jaarlijks 18 tot 22 grutto's gebroed.

Grutto

Ook voor andere kritische weidevogelsoorten heeft dit gebied een aantrekkingskracht. Tot de broedvogels behoren de volgende soorten: grutto, tureluur, kievit, slobbeend, krakeend, scholekster, wintertaling, zomertaling, kleine plevier, kuifeend, dodaars, kwartel, watersnip, grauwe gans, knobbelzwaan, bergeend, wilde eend, gele kwikstaart, witte kwikstaart, veldleeuwerik, graspieper, grote gele kwikstaart, grasmus, steenuil, kerkuil, torenvalk, buizerd. In de wintermaanden verblijven hier met regelmaat grote groepen grauwe ganzen, rietganzen en knobbelzwanen. De Provincie Overijssel heeft geld beschikbaar gesteld voor maatregelen om Ottershagen nog beter geschikt te maken als broedgebied voor weidevogels. Behalve het aanleggen van slenkjes, plaatst Natuurmonumenten ook een kleine windmolen in Ottershagen. De windmolen pompt, met name in april en mei, water uit de waterloop in de kern van het gebied en brengt het op het land. Het water stroomt langzaam over het veld en vult de aanwezige laagtes. Het eventuele overschot komt via een overstort ter hoogte van de Kerspelweg weer in de Hollandsegraven terecht. Het waterpeil in de omringende waterlopen blijft onveranderd.

Het reservaat de `Bergvennen` bestaat uit een plaatselijk licht glooiend heideterrein, waarin zich enkele vennen bevinden. In het zuidoosten ligt,

tegen de Duitse grens, een oud grove dennenbos. Ook het noordelijke gedeelte van het reservaat is voor een deel begroeid met dennen en berk; we treffen echter ook nog een wilgenbegroeiing aan op de lagere plaatsen, de maten genaamd. Hier vinden we belangrijke schraallandvegetaties. In het centrale deel van het reservaat liggen de meeste vennen. Deze ondiepe vennen behouden hun water door een opmerkelijke samenstelling van de bodem. De vennen zijn van oorsprong voedselarm. Een enkel ven heeft nog de karakteristieke door golfslag veroorzaakte zandige oever.

Hier komen nog de zeldzame vertegenwoordigers van het oeverkruidverbond voor zoals waterlobelia en oeverkruid. Ook aan deze oevers vinden we: kleine zonnedauw, witte en bruine snavelbies, gagel, veelstengelige waterbies, dopheide, veenpluis, blauwe zegge, klokjesgentiaan en plaatselijk nog beenbreek. Dit soort heidevennen met hun zeldzame flora, worden in hun bestaan ernstig bedreigd door verzuring en verrijking van het water dat van nature een geringe buffercapaciteit bezit. Het beheer is hier specifiek gericht op het behoud van genoemde plantensoorten.

Doortrekkende en pleisterende vogelsoorten zijn: watersnip, slobbeend, bokje, zomertaling, boomvalk, bruine kiekendief, goudplevier, houtsnip, grutto, witgatje, oeverloper, groenpootruiter, kemphaan, zwarte stern, bergeend, blauwe reiger, witooggeend, bosruiter, graspieper, witte en gele kwikstaart, tapuit, boomleeuwerik en klapekster.

Verzamelpunt: Kruising van de Ottershagenweg en de Kerspelweg bij Lattrop, ten westen van het Dinkel Omleidingskanaal om plm. 09.45 uur.

Excursie: Westerflief

Datum : Zaterdag 03 november 2012
Thema : Landschap en natuurontwikkeling
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)

Dit jaar sluiten we het excursieseizoen af met een bezoek aan het Westerflief. Het Westerflief bestaat uit loof- en naaldbos dat in het zuidwesten begrensd wordt door de Schipbeek. Aan de kant van Diepenheim is een natuurontwikkelingswerk uitgevoerd. De "bron" van de Regge heeft hier meer ruimte gekregen. Het is niet alleen landschappelijk een fraai gebied maar historisch is het ook interessant zoals het gebied rond huize Westerflief.

Dit alles zullen we op de excursie bekijken. We besluiten de excursie met een kop koffie in het café-restaurant de Viersprong. Dus een goede gelegenheid om deel te nemen aan de excursie.

Verzamelpunt: de parkeerplaats van het café-restaurant de Viersprong aan de Lochemseweg, kruising Westervlietweg waar we +/- 09.30 uur zullen vertrekken.

Verslag excursie: Bekendelle

Datum : Zondag 01 april 2012
Thema : Voorjaar
Deelnemers : 11
Leiding : Bernard Wanders
Weer : Bewolkt

Met 10 personen vertrokken we vanaf de Boerhaavelaan naar de Watermolen Berenschot in 't Woold-Winterswijk. Daar sloot nog een Enschedese deelnemer zich bij ons aan. Met 11-en wandelden we richting Slinge waar we via een bruggetje overstaken.

Deze Slingebeek heeft hier, met name aan de zuidkant een prachtig nat, beekbegeleidend loofbos. Hier vonden we op diverse plaatsen muskuskruid en bosgeelster. De laatste was bijna uitgebloeid, de meeste bloemetjes waren bijna wit geworden. Natuurlijk hoorden en zagen we diverse vogel zoals winterkoning, boomklever, zwartkop. Bij het volgende bruggetje probeerden we het pad langs de beek aan de noordzijde te volgen. Na enkele honderden meters moesten we echter terugkeren, het pad hield op. Dan maar het 'officiële' pad vervolgen.

Na een korte koffie/lunch pauze kwamen we bij de spoorlijn. Het terrein was hier veel droger en de vegetatie was hier aan aangepast. In de bermen stond duizendblad, brem, struikheide etc.

Een eindje verder staken we de beek twee keer over en liepen we verder tussen typisch Achterhoekse boerderijen. Na de spoorlijn nogmaals te zijn overgestoken kwamen we via een asfaltweg weer op 'ons'pad dat langs de terugleide naar ons vertrekpunt. Bijgaand een plattegrondje met de gehele wandeling.

Na een korte pauze besloten we nog even een kijkje te nemen in de steengroeve ten noorden van Winterswijk. Met eigen ogen konden we hier de oehoe bewonderen die hier in de wand nestelt. Enkelen hadden deze oehoe al bewonderd via de website "Beleef de lente". Duidelijk zagen we de twee pluizige jongen onder moeders vleugels.

De plantenmensen namen de gelegenheid te baat om nog enkele leuke soorten langs het (gesloten) natuurgebiedje Willinks weust te spotten. In de bosrand zagen we o.a. nogal wat slanke sleutelbloemen die we 's morgens in Bekendelle slechts op een plekje zagen. (Later hoorde ik van andere KKNV-ers dat in Bekendelle nogal eens sleutelbloemen worden uitgegraven door onverlaten.)

Oehoe

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boerenzwaluw
Boomklever	Buizerd
Gaai	Goudhaan
Grauwe Gans	Grote Bonte Specht
Grote Lijster	Houtduif
Huismus	Kauw
Kleine Plevier	Koolmees
Mandarijneend	Meerkoet
Merel	Oehoe
Pimpelmees	Roodborst
Tijftjaf	Torenavalk
Vink	Wilde Eend
Winterkoning	Witte Kwikstaart
Zanglijster	Zwarte Kraai
Zwarte Mees	Zwartkop

Planten & Mossen

Bleek boomvorkje	Bosanemoon
Bosbies	Bosgeelster
Bosveldkers	Donkersporig bosviooltje
Framboos	Geel nagelkruid
Gele lis	Gele waterkers
Gewone berenklauw	Gewone salomonszegel
Gewoon speenkruid	Glad walstro
Groot hoefblad	Groot nagelkruid
Grote muur	Gulden boterbloem
Heermoes	Hondsdrif
Klein hoefblad	Klimopereprijs
Liggend walstro	Look-zonder-look
Muskuskruid	Penningkruid
Pilzegge	Reuzenberenklauw
Schaafstro	Slanke sleutelbloem
Sleedoorn	Tweestijlige meidoorn
Vingerhoedskruid	Vroegeling
Wilde kamperfoelie	Wilde kardinaalsmuts
Witte klaverzuring	
Paddenstoelen	
Tijgertaaiplaat	Witte bultzwam

Verslag excursie: Molterheurne

Datum	: Zaterdag 26 mei 2012
Thema	: Bronnen en brondalen
Deelnemers	: 8
Leiding	: Bert Oude Egbrink
Weer	: Zon

De excursie voerde ons door de Molterheurne bij De Lutte. De Molterheurne maakt deel uit van de stuwwal van Oldenzaal. Het is een landschappelijk afwisselend gebied met bossen met een rijke voorjaarsflora en uitgestrekte landbouwgronden zoals de Molthover Esch. Door het gebied lopen verschillende kerkepaden. Vanaf de Lutte hebben we het kerkepad gevolgd dat door het in een diep dal gelegen bronbos langs de Bloemenbeek loopt. Door het warme weer in de voorgaande weken waren soorten als Dotterbloem, Paarbladig goudveil

en Bittere veldkers helaas al uitgebloeid. Wij zagen nog wel bloeiende Gele dovenetel en Boswederik.

Landkaartje (foto Laurens van Run)

Onze weg vervolgens kwamen we door het Hanhof met de Veldkersbeek en het eveneens in een diep dal gelegen bronbos bij boerderij de Lage Kavik. Iets verderop kwamen we op één van de hoogste punten van de excursie waar vanaf we de koeltorens met de opvallende waterdamp pluimen bij de kerncentrale in het Duitse Lingen konden zien liggen.

Ringelrups (foto Laurens van Run)

Typisch voor boerderijen in deze omgeving zijn de zandstenen poorten om de niendeur waarvan we er verschillende hebben gezien. Het was een leuke wandeling met lekker weer.

Waargenomen soorten

Vogels

Boerenzwaluw	Buizerd
Kievit	

Planten & Mossen

Boswederik	Geel nagelkruid
Gele dovenetel	Gewone Vogelkers

Insecten

Bloedcicade	Elzenoogbladroller
Landkaartje	Platbuik
Pyjamawants	Ringelrups
Vuurjuffer	Weidebeekjuffer

Verslag excursie: Mosbeek

Datum : Zaterdag 09 juni 2012
Thema : Heide en houtwallen
Deelnemers : 2
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Bewolkt

Vertrekpunt van de excursie was de parkeerplaats bij de molen van Bels bij Vasse. Hier werd besloten om de Mosbeek niet stroomafwaarts te volgen richting de Mandermaten en Mandercirkels zoals aangekondigd maar stroomopwaarts naar de brongebieden. Bij de molen van Frans zagen we de Grote gele kwikstaart met jongen, een vogel die typisch is voor beken. In het dal van de Mosbeek zijn de laatste jaren verschillende bronnen en bronbeekjes hersteld in het kader van het project Terug naar de Bron. Onderdeel van het project is ook de aanleg van zogenaamde voordes. Voordes zijn doorwaadbare plekken in wegen waar beekjes doorheen lopen. Deze beekjes werden eerder met een duiker onder de weg doorgeleid. We hebben een tijdje staan te kijken bij één van deze voordes en zagen daar vlokreeften, platwormen en kokerjuffers. Vervolgens zijn we langs het diep gelegen brondal van de Oerbekke, één van de zijbeekjes van de Mosbeek en het in Duitsland gelegen erf Scholte Nieling naar het brongebied van de Mosbeek gelopen. In de berm van de zandweg stonden bloeiende Gevlekte orchissen.

Gevlekte orchis

Vanaf de weg zagen we bloeiende Spaanse ruiter in het brongebied. Op de terugweg naar het vertrekpunt kwamen we in een personeelsuitstapje van het Almelose bedrijf VDL terecht die hier een

rondleiding kregen. Hierdoor konden wij ook een kijkje nemen in de langs de Mosbeek gelegen Reuterieje, een gebied waar vroeger vlas te reuten werd gelegd. Hier zagen we ondermeer Ronde zonnedauw en het zeldzame Vetblad.

Ronde zonnedauw

Ondanks het herfstachtige weer, was het een interessante excursie.

De route die wij gevolgd hebben maakt deel uit van een wandelroute van Vitens door Mander. Op meerdere plekken langs de route staan zogenaamde luisterpunten waar wetenswaardigheden over de omgeving worden gegeven. Op Internet kun je deze informatie downloaden. Ook is hier een papieren versie van de wandeling beschikbaar.

Waargenomen soorten

Vogels

Boompieper	Buizerd
Geelgors	Grote Gele Kwikstaart
Tjiftjaf	Vink
Witte Kwikstaart	

Planten & Mossen

Brede orchis	Gevlekte orchis
Glad walstro	Hengel
Kleine zonnedauw	Moeraswolfsklauw
Ronde zonnedauw	Spaanse ruiter
Vetblad	

Insecten

Meikever	Ratelaar
----------	----------

Verslag excursie: De Doorbraak

Datum : Zondag 08 juli 2012
Thema : Natuurontwikkeling
Deelnemers : 9
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Bewolkt / motregen

Hoewel de weersverwachting niet al te hoopvol was, was er toch nog een aardige belangstelling voor de excursie naar de Doorbraak bij Mokkelengoor.

Gelukkig was het grootste deel van de excursie droog. De eerste bui kregen we bijna direct in het begin van de wandeling. De tweede, die langduriger was, was aan het eind. We hebben ongeveer 80% van de excursietijd droog weer gehad.

Zoals we weten is de Doorbraak, een nieuwe beek van het waterschap Regge en Dinkel. In de eerste plaats is de Doorbraak gemaakt voor de water regulering rond Almelo. Het tweede doel is een ecologische verbinding tussen oost en west Twente. Voor het tracé is zo veel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande beken. Deze zijn aangepast om het water in het achterland langer vast te houden. Hier en daar zijn ze, met plas-dras oevers wel 50 meter breed. Deze plas-dras oevers maken het voor de KNNV-ers juist interessant. Watervogels kunnen er nestelen en foerageren en de vegetatie kan zich ongestoord ontwikkelen. Paarden, de terreinbeheerders zorgen er voor dat de vegetatie kort wordt gehouden en dat er wat dynamiek is. Hier en daar kunnen de paarden de opslag van els, wilg en berk maar moeilijk in de hand houden. Ten opzichte van een aantal jaren geleden ontstaan er aardige bosjes.

De route, die wij gevolgd hebben was hier en daar wat onduidelijk. Aan het begin liepen we door een hekje, maar aan het eind moesten we over het hek klimmen. Hierdoor wordt de wandeling wat avontuurlijk. Je vraagt je wel af, of dit wel de bedoeling was.

Tijdens de excursie hebben we voornamelijk gekeken naar de planten. We hebben dan ook vele bijzondere plantensoorten gezien. Gelijk bij aanvang van de excursie zagen we de beek al vol staan met de gele bloemen van Watergentiaan. Door deze massaliteit geeft dit een prachtig mooi beeld. Langs het deel van Mokkelengoor zagen we weliswaar uitgebloeide Moeraskartelblad. Op een wat lager deel zagen we Slanke waterbies. Weer wat verder, een bijzondere soort voor Twente met mooie witte bloemen Sierlijke vetmuur. Deze soort wordt ook "Kriel-parnassia" genoemd.

Sierlijke vetmuur (foto Wytze Boersma)

Bij Ypelo zagen we vele ingezaaide soorten. Zoals: Grote tijm, Moespimpernel (een cultivar van Kleine pimperl), Rechte rolklaver en Hyssop. Deze soorten zijn al een paar jaar geleden ingezaaid en kunnen zich nog steeds goed handhaven. Hier en

daar vonden we ook Juncus anthelatus. Deze soort is een paar jaar geleden pas in Nederland ontdekt. Zij lijkt op Tengere rus, maar de bloempjes staan verder uit elkaar en vruchten ten opzichte van bloemdekbladen zijn verschillend. Langs een poel vonden we ook Pilvaren.

Maar als topper vonden we Draadgentiaan. Deze kleine gele speldenknoppen van ca. 2 à 3 cm hoog stonden er massaal.

Draadgentiaan (foto Wytze Boersma)

Op de bijgevoegde waarnemingslijst, samengesteld door Andries (hartelijke dank) vind je nog meer bijzondere soorten.

Jammer dat het aan het eind van de excursie begon te regenen. Aan de paarden konden we zien dat het wel even zou aanhouden. Deze zochten een schuilplek onder de brug.

Al met al een mooie excursie met vele bijzondere waarnemingen.

Waargenomen soorten

Vogels

Aalscholver	Blauwe Reiger
Boerenwaluw	Grauwe Gans
Kievit	Knobbelzwaan
Meerkoet	Scholekster
Tuinfluitier	Waterhoen
Zanglijster	Zwarte Kraai
Zwartkop	

Planten & Mossen

Armbloemige waterbies	Beekpunge
Bevertjes	Draadgentiaan
Dwergzegge	Echt duizendguldenkruid
Echte koekoeksbloem	Egelboterbloem
Geel walstro	Grote egelskop sp.
Grote kaardebol	Grote kattenstaart
Grote ratelaar	Grote thijm

Grote waterweegbree	Hazenpootje
Herfstalsem	Hyssop
Juncus antheratus	Kleine egelskop
Mattenbies	Moerasandoorn
Moerashertshooi	Moeraskartelblad
Moerasspirea	Muskuskaasjeskruid
Naaldwaterbies	Penningkruid
Pilvaren	Rode waterereprijs
Sierlijke vetmuur	Watergentiaan
Waterpunge	Wilde marjolein

Verslag excursie: Lemelerberg

Datum	: Zaterdag 18 augustus 2012
Thema	: Heide en stuifzand
Deelnemers	: 4
Leiding	: Bert Oude Egbrink
Weer	: Zeer warm en zonnig

Op één van de heetste dagen van dit jaar hebben we een excursie naar de 48 meter hoge Lemelerberg gehouden. We hebben de stuifzandroute gevolgd. De struikheide stond prachtig in bloei. Het heidehaantje heeft hier niet zo huis gehouden als op de nabij gelegen Sprengenberg en Noetselerberg die er nu voor een deel kaal bij liggen. De bloeiende hei zorgde voor een luid gezoem van honingbijen, zweefvliegen en hommels, een typisch zomergeluid. Onderweg schoot er zo nu en dan een Zandhagedis voor onze voeten weg. Boven de heide vlogen jagende heidelibellen en glazenmakers. Op één van de zandpaden zagen de we voor dit biotoop karakteristieke Heivlinder. Daarnaast zagen we opmerkelijk veel Kleine vossen en een enkele Atalanta.

Op de Lemelerberg zijn de afgelopen winter herstelmaatregelen in het op de westelijke flank gelegen stuifzandgebied uitgevoerd. Er is bos gekapt en een laag mos en gras weggeplagd waardoor het zand weer kan gaan stuiven. We hebben het herstelde stuifzand bezocht en zagen hier al weer de eerste zandloopkevers en rupsendoders.

Bastardzandloopkever

Ook bij de (water) bronnen zijn bomen en struiken weggehaald waardoor deze weer de ruimte hebben. Het gebied wordt natter en de bronnen gaan weer echt stromen. Vanwege de kwetsbaarheid is dit gebied niet toegankelijk en dus ook niet door ons bezocht.

We kunnen terugzien op een echte hoogzomer excursie. In de soortenlijst bij deze excursie zijn ook de soorten opgenomen die bij een voorbereidend bezoek op 4 augustus 2012 zijn waargenomen.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomleeuwerik	Buizerd
Fitis	Grote Bonte Specht
Holenduif	Houtduif
Kauw	Koolmees
Sperwer	Zwarte Kraai

Planten & Mossen

Bochtige smele	Borstelgras
Gewone dophei	Pijpenstrootje
Struikhei	

Overig

Zandhagedis

Insecten

Atalanta	Bastardzandloopkever
Bont Zandoogje	Boomblauwtje
Bruin Zandoogje	Distelvlinder
Gamma-uil	Heivlinder
Klein Geaderd Witje	Kleine Rupsendoder
Kleine Vos	Kleine Vuurvlinder
Mestkever	

Verslag: Wilde Bijendag

Datum : Zaterdag 28 juli 2012

Op de website van de afdeling Twenthe is een verslag van Geesje Vinke van de wilde bijendag geplaatst dat hieronder in een enigszins aangepaste vorm is weergegeven.

Op 28 juli 2012 is door de KNNV afdeling Twenthe te Almelo een wilde bijendag georganiseerd. De dag werd gehouden in het Kruidenhuis de Vlo van natuurboerin en imker Francine van Rossem aan de Drostendijk tussen Holten en Rijssen. De dag bestond uit een lezing van bijenexpert Arie Koster in de ochtend en een excursie door de kruidentuin in de middag.

Voor deze dag hadden zich 3 personen van afdeling Hengelo/Oldenzaal en 5 personen van afdeling Twenthe opgegeven. Met Francine van Rossem kwamen we in totaal op 9 personen. We hebben dus besloten deze dag door te laten gaan. Op een of andere manier is ons persbericht nergens geplaatst. Jammer, anders waren er misschien meer belangstellenden geweest. Achteraf was dit aantal deelnemers toch wel mooi.

De heer Arie Koster was door Nel Windt van de activiteitencommissie van het station gehaald en de meegebrachte apparatuur was al opgezet toen wij om 10 uur aankwamen. Er werd met koffie begonnen en daarna begon Arie met zijn lezing. Hij benadrukte dat er tijdens zijn verhaal vragen of opmerkingen gemaakt mochten worden. Hij ging graag in discussie, ook over andere zaken, waarbij bleek dat hij een uitgesproken mening had.

2 kenmerken van bijen of op bijen lijkende insecten:

- Als de vleugels V-vormig opgevouwen zijn is het geen bij
- Bijen zijn vegetariërs.

Honingbij

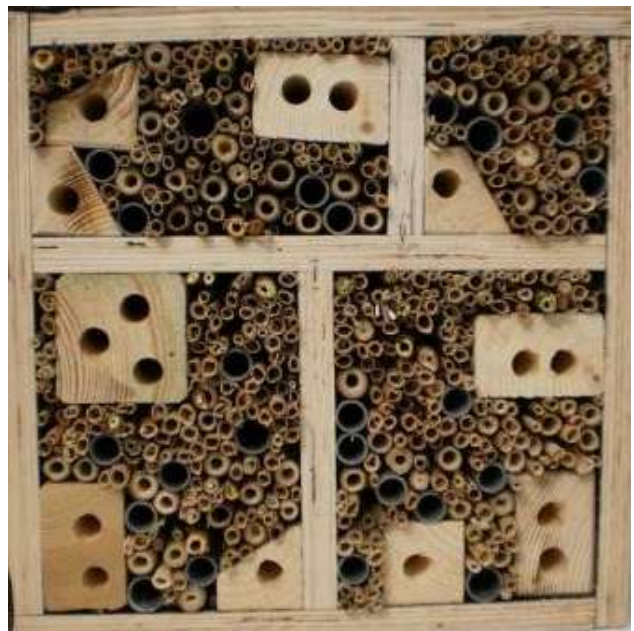
Om ongeveer 12 uur werd er geluncht. We hadden met Francine afgesproken dat koffie, thee en soep voor een klein prijsje gekocht konden worden. Brood hadden we zelf meegenomen. Na de lunch vertelde Francine het een en ander over haar bezigheden met de kruidentuin en als imker.

Er volgde een rondleiding over haar terrein met een kruidentuin, bijenstal en houtwal terwijl me meteen naar bijen konden zoeken en deze bekijken. Het weer was hiervoor uitstekend. We zagen bijen, hommels en roetbijen maar ook veel zweefvliegen.

Doodshoofdzweefvlieg

Er was de mogelijkheid om een bijenhotel te kopen. Drie personen hebben hiervan gebruik gemaakt. Er zijn nog een paar te koop, dus als u ook belangstelling heeft neem dan contact op met secretaris@twenthe.knnv.nl.

Tegen 15 uur beëindigden we deze dag met een tevreden gevoel.

Op de website van de afdeling Twenthe staan ook nog een aantal foto's van de wilde bijendag en de presentatie van de heer Koster. Op de website www.bijenhelpdesk.nl van de heer Koster is veel meer informatie over wilde bijen te vinden.

Schoningswerk Bentelerheide

Deze herfst zetten we het schoningswerk op de Bentelerheide verder voort. We hebben al een behoorlijk stuk vrij gemaakt van opslag van Berk, Lijsterbes en Vuilboom. Dit wil niet zeggen dat we klaar zijn. Na een half jaar sta je versteld hoe snel de opslag weer uitloopt. Volhouden is het enige om de opslag onder controle te krijgen.

Daarom zetten we op **zaterdag 29 september** en op **13 oktober** de werkzaamheden voort.

Diegene die wil en kan helpen is van harte welkom. Snoeizaag, snoeischaar en takkenschaar graag meenemen. Het is raadzaam om werkhandschoenen en laarzen aan te doen.

We schonen van 09.30 tot 12.00 uur.

Verzamelpunt is het toegangshek aan de Gorsveldweg, kruising Drekkersweg.

Wytze Boersma telefoon (074) 3762711

Natuurcursus Bomen

'WELKE BOOM IS DAT?' - een Natuurcursus in November

Een korte basiscursus voor het leren 'kennen en herkennen' van algemene voorkomende soorten loof en naaldbomen in Nederland. Een KIN (KNNV, IVN en NIVON Hengelo) cursus.

Het gaat om boom herkenning in de winter. Dit aan de hand van knoppen, silhouet, stam en schors voor loofbomen en naalden en kegels voor de naaldbomen. Hierbij gaat het om soorten die je dagelijks tegenkomt.

De cursus bestaat uit 2 theorieavonden en twee excursie ochtenden. Op de eerste avond komen naast achtergrond informatie de loofbomen aan de orde. Hieraan gekoppeld is een excursie in Hengelo. De tweede avond worden, met wat theorie, de naaldbomen behandeld. Hieraan is ook een excursie gekoppeld.

De cursus wordt verzorgd door deskundigen van de 'groene' verenigingen. Elke cursist ontvangt een handleiding voor determineren van de groep bomen nu en later.

Theoriedeel is op de maandagavonden 12, en 19 november, van 19.30 tot 21.30 uur in het Nivoncentrum aan de Lodewijkstraat 1 (hoek Berfloplein) in Hengelo.

De praktijk is op zaterdagmorgen 17 en 24 november.

Het maximale aantal deelnemers is 25 personen.

De kosten zijn 16 euro voor leden en 20 euro voor niet leden. De kosten moeten voor aanvang van de cursus over gemaakt worden op bankrekening: 94.32.85.151 t.n.v. F. J. Pots te Hengelo.

Inlichtingen bij: Wytze Boersma, tel (074) 3762711 of per e-mail: wytze.boersma@hetnet.nl.

Opgave bij: Marjo Mulder, tel (074) 2773273 of per e-mail: marjomulder@home.nl

Kastanje

In de vorige Onder de Loep heb ik iets geschreven over de bloeiwijze van de witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*). Dit artikel heeft ondermeer geleid tot een inventarisatie, samen met Gerrit Haverkamp, van de verschillende *Aesculus*-soorten en cultuurvariëteiten in Hengelo. In het voorjaarsnummer van 2013 komen we daar op terug.

We gaan dan vooral in op de bloei maar nu eerst aandacht voor de kastanjes, want die staan binnenkort weer volop in de belangstelling.

Het idee voor dit artikel ontstond n.a.v. het lezen van een Duitse publicatie over *Aesculus*.

Als we in het spraakgebruik over kastanjes hebben dan worden hier onwillekeurig de kastanjes van zowel de witte paardenkastanje als de tamme kastanje (*Castanea sativa*) mee bedoeld. Ze lijken aardig op elkaar maar zijn botanisch duidelijk verschillend en daarom heel geschikt om het verschil tussen het begrip vrucht en zaad uit te leggen.

De tamme kastanje behoort tot de napjesdragersfamilie, waartoe ook de beuk en eik behoren. Deze kastanje bloeit relatief laat (juni/juli). De lange rolronde bloeiwijze staat schuin omhoog en bestaat voornamelijk uit mannelijk bloemen (met veel nectar). Aan de voet zitten een paar vrouwelijke bloemen die na bevruchting (insecten of wind) in een relatief korte periode uitgroeien tot flinke stekelige bolsters. Deze bolsters hebben leerachtig omhulsels en zijn botanisch gezien de napjes zoals die ook om de eikels en beukenootjes zitten. De bolster heeft flinke stekels die vroegtijdige vraat verhinderen. Het is dus een napje en heeft vier kleppen waaruit na openklappen de kastanjes naar beneden vallen. Deze kastanjes (1,2 of 3) zijn de vruchten omgeven door een harde bruine wand waarbinnen het smakelijk zaad zit.

De witte paardenkastanje behoort tot de zeepboomfamilie met als belangrijkste geslacht de esdoorn. De bolster van witte paardenkastanje heeft ook enige stekels. Dit is een doosvrucht (..kleppen) met daarbinnen 2 of 3 zaden.

Bij de tamme kastanje is de kastanje dus een zaad en bij de witte paardenkastanje een vrucht. Beide hebben echter wel het zelfde doel: namelijk zorgen voor de voortplanting.

Tamme kastanje

Witte paardenkastanje

Tekst en foto's Jan Zwieneberg

Kijk op Exoten

De KNNV werkt komend jaar samen met de VOFF aan een project van het Team Invasieve Exoten van het Ministerie van EL&I en de Nieuwe Voedsel en Warenautoriteit.

Het project heet: Signalering Exoten. Exoten zijn dieren en planten die niet van nature in ons land thuishoren en schade kunnen aanrichten.

Waarnemers spelen een belangrijke rol in het veld als het gaat om het signaleren van potentieel invasieve exoten.

In dit project heeft de KNNV afgesproken dat zij haar leden zal informeren over specifieke soorten en het melden van waarnemingen nieuwsbrieven, website en in Natura.

Hierbij sturen we jullie de eerste nieuwsbrief van het project: "Kijk op Exoten"..

De nieuwsbrief roept op om de beschreven exoten te melden op www.telmee.nl en op www.waarneming.nl.

De nieuwsbrief is ook te vinden op de website van de KNNV:

<http://www5.knnv.nl/knnv-portaal/eerste-nieuwsbrief-exoten>

Alle KNNV-leden kunnen zich abonneren op deze nieuwsbrief via: www.ravon.nl/nieuwsbriefexoten

Zeldzame orchidee bloeit in het Buurserzand

De moeraswespenorchis komt altijd al voor in het Buurserzand, maar is lang onzichtbaar gebleven. De orchidee is eigenlijk alleen goed te vinden als hij in bloei staat.

Moeraswespenorchis

In het Buurserzand zijn er nu maar liefst drie gesignaleerd. Bijzonder, want de laatste paar jaar bloeide er slechts één exemplaar. Mogelijk heeft de toename te maken met de maatregelen die getroffen zijn om de aan- en afvoer van water te verbeteren.

Rode Lijst

De moeraswespenorchis staat op de Rode Lijst en is een beschermde plantensoort. Deze orchidee komt voor op natte, kalkoudende zand- en leemgrond in duinvalleien en blauwgraslanden.

Bron: Natuurmonumenten

Moeraswespenorchis. Punthuizen, 2 juli 2011

Vreemde wespen in Twente

In de lemen wand van de hooisluur bij Middelkamp, op landgoed Egghera, nestelen aparte metselwespen.

Schoorsteenwespen

Het zijn zogenaamde schoorsteenwespen. Het bijzondere aan deze soort is het "schoorsteentje" dat ze van de nestingang maken. Met de door de wesp zelf bevochtigde leem wordt aan de nestopening een buisvormige toegang (schoorsteen) gemaakt.

Broedkamer

Deze buis loopt boogvormig naar beneden. Deze toegang kan een lengte van 5 cm en een breedte van 1 cm bereiken. Op het einde van de nestgang wordt een broedkamer ingericht. Hierin wordt een gesteeld eitje gelegd.

Bron: Natuurmonumenten

Vogelkijkdag in de Vreugderijkerwaard

Natuur en Milieu Overijssel organiseert op zaterdag 15 september van 12.00 tot 16.00 uur een leuke vogelkijkdag voor iedereen op de dijk bij de Vreugderijkerwaard. In dit gebied komen bijzondere en bedreigde vogelsoorten voor. Het trekseizoen van de vogels begint half september. U komt tijdens onze vogelkijkdag dus ogen en oren te kort. De vogelkijkdag organiseren wij samen met een groot aantal partners (zie hieronder).

Het maakt niet uit of u veel of weinig ervaring hebt. Jong of oud bent. Deze vogelkijkdag is zeker ook voor minder ervaren vogelkenners een uitgelezen kans om samen met vogelkundigen die in het gebied aanwezig zijn kennis te maken met en te genieten van vogels!

Bekijk de flyer met alle details (www.natuurenmilieuoverijssel.nl/handlers/i.aspx?id=6227).

Bekijk de vogels van zeer dichtbij

Op verschillende plekken staan ervaren en enthousiaste vogelaars met kijkers en telescopen. Zij leggen graag uit welke vogels er te zien en te horen zijn, vertellen verbazingwekkende verhalen over vogeltrek en vogelgedrag. Heeft u zelf geen kijker, dan kunt u gebruik maken van de aanwezige verrekijkers en telescopen. Op de dijk staat ook een tent waar u eventueel kunt schuilen bij een regenbui.

Welke vogels scoort u?

Op de dijk staat een informatiestand van Natuur en Milieu Overijssel en "Kijk Uit Verrekijkers". Hier kunt u onder andere een streeplijst meenemen, om alle vogels die u heeft gezien te noteren. Ook kunt u gratis vogel apps voor uw smartphone downloaden zoals Tjilp en Webobs (er is een wifi-punt aanwezig). Wij leggen u eventueel uit hoe u deze handige apps kunt downloaden, installeren en gebruiken. Uw waarnemingen kunt u direct doorsturen naar een landelijke database met vogelwaarnemingen. Tot slot kunt u getuige zijn van het vrij laten van verschillende gerevalideerde roofvogels van vogelopvangcentrum 'De Fûgelhelling' in Friesland.

Win een bushnell verrekijker

Onder de deelnemers die de Notendop ontvangen of lid zijn van de Groene Peiler verloten wij een prachtige verrekijker die is aangeboden door "Kijk Uit Verrekijkers" in Zwolle. Daarnaast worden een aantal prachtige vogelboeken verloot, die door de KNNV uitgeverij zijn geschonken.

Partners

De vogelkijkdag is mede mogelijk gemaakt door KNNV Uitgeverij, Vogelopvangcentrum de Fûgelhelling, Natuurmonumenten, Kijk uit verrekijkers, Nationale Postcode Loterij, Provincie Overijssel, gemeente Zwolle en foto Baayens.

Overige informatie

De Vreugderijkerwaard ligt vlak buiten Zwolle en is gemakkelijk per fiets te bereiken. Er is ook een parkeerplaats voor auto's.

De start is op de Vreugderijkerweg. Tijd: zaterdag 15 september van 12.00 tot 16.00 uur. Meer weten bel of mail Peter Adema: 06 30 50 93 20 of adema@natuurenmilieuoverijssel.nl.

VOGELKIJKDAG voor iedereen

De Vreugderijkerwaard - Zwolle

Doe mee en
win een
Bushnell
verrekijker!

Zaterdag 15 september 2012
12:00 - 16:00 uur

- Bekijk prachtige vogels in detail met de telescopen en verrekijkers die beschikbaar zijn gesteld door "Kijk Uit Verrekijkers te Zwolle"!
- Ontdek bijzondere vogels van het Natura 2000-gebied!
- Verbaas je over allerlei bijzondere verhalen en wetenswaardigheden over vogeltrek en gedrag van vogels!
- Ontdek met behulp van ervaren vogelaars waaraan je de bijzondere vogels kunt herkennen!
- Download en installeer ter plekke gratis apps voor je mobiel die handig zijn voor het herkennen van vogels en het doorsturen van jouw persoonlijke waarnemingen! (wifi-punt aanwezig)
- Wees getuige van de vrijlating van gevervalideerde vogels van vogelvangcentrum 'De Fûgelhelling'!
- Win een verrekijker of één van de prachtige vogelboeken tijdens de verloting

Middelste Bonte Spechten in Twente 2012

Inleiding

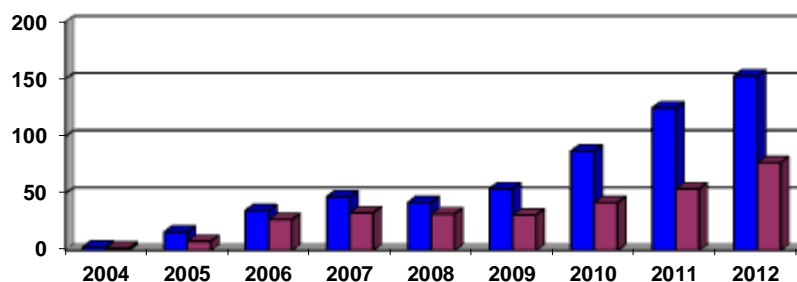
Na de periode met de min of meer mislukte Mibo-dagen is er dit jaar evenals in 2009 t/m 2011 voor gekozen om alle geschikte gebieden op een rij te zetten en deze aan te bieden aan de Twentse tellers. Op deze manier is het gelukt om voor de meeste bossen een teller te vinden. Deze teller kon dan naar eigen inzicht het gebied op Middelste Bonte Spechten inventariseren. De nieuwe aanpak lijkt succesvol te zijn en m.i. zijn bijna alle mogelijke locaties voor deze soort gecontroleerd.

Nieuwe criteria

Begin 2011 is de nieuwe Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek verschenen en zijn de criteria voor het vaststellen van een territorium van de Middelste Bonte Specht enigszins aangepast. In plaats van twee waarnemingen, waarvan één tussen de datumgrenzen 1 maart en 20 juni moest liggen, volstaat nu één waarneming van een vocale vogel of van een paar tussen deze datumgrenzen. Van de tweede mogelijkheid om niet-vocale solitaire vogels na twee waarnemingen binnen de datumgrenzen van 15 april tot 20 juni een territorium toe te kennen is in de praktijk niet of nauwelijks gebruik gemaakt. Wel is het wat tijdsduur betreft een stuk gemakkelijker geworden. Je kiest een goede dag met zon en weinig wind in midden maart en je hebt je spechten vaak al in een keer binnen, zodat er tijd overblijft om nog meer bossen uit te kammen.

Ontwikkeling

Na een stijging van de aantallen Middelste Bonte Spechten in Twente gedurende de periode 2004-2007 was de groei wat afgevlakt. Het leek er op dat alle geschikte gebieden bezet waren. Maar vanaf 2010 is deze specht ineens goed doorgebroken en is het aantal territoria van 54 in 2009 uitgegroeid tot 87 in 2010, 125 in 2011 en zelfs 152 in 2012.

Ontwikkeling van de populatie Middelste Bonte Spechten in Twente (blauw) en Losser (rood) 2004-2011

Er waren 13 nieuwe locaties en 16 bosgebieden waar een verdere verdichting plaats vond. Ook zijn er op enkele plekken geen waarnemingen geweest waar ze vorige jaren nog wel zaten. Kennelijk worden marginale gebieden toch weer na verloop van tijd verlaten.

In onderstaande tabel is te zien waar de nieuwe locaties gelegen zijn, waar ze verlaten zijn en waar verdere verdichting heeft plaatsgevonden. Sommige gebieden zijn in de loop der tijd beter geteld. Het niet verlenen van een vergunning voor het tellen van de Middelste Bonte Spechten op Twickel heeft geleid tot een fors lager aantal. Alleen de spechten die langs de openbare wegen en paden zaten zijn waargenomen. Opvallend is dat in het brongebied Losser waar de aantallen nog maar licht stegen in de laatste jaren de populatie zich toch nog behoorlijk verder wist te ontwikkelen.

Bosgebied	2008	2009	2010	2011	2012
Manderheide, Mander	-	-	-	-	1
Braamberg, Vasse	-	-	3	3	5
Schultenwolde, Tubbergen	-	-	-	1	-
Dal van de Mosbeek, Ootmarsum	-	-	-	-	1
Springendal, Ootmarsum	-	-	1	2	2
Kruidenwijk, Nijverdal	-	-	-	-	1
Gravenbos, Almelo	1	1	6	6	6
Achter de Voort, Agelo	-	-	-	-	1
Stroomesch, Borne	-	-	-	1	1
Handijkermieden, Gammelke	-	-	-	1	-
Gravenbos, Saasveld	-	-	-	-	1
De Hocht, Markelo	-	-	-	-	1

Twickel, Delden incl. Genseler, Hellecaterveld en Oele	4	7	14	22	9
't Holthuis, Dinkelland	-	-	1	1	3
Singraven, Dinkelland	3	6	10	13	15
Singraven, Losser	4	4	7	12	12
Kampbrug-Meuleman, Losser	1	2	2	2	4
Lutterzand, Losser	-	-	-	-	2
Hakenberg, Losser	3	4	5	5	7
De Hooge Lutte, Losser	10	9	10	12	14
Kruisselt, Losser	1	3	4	4	7
Scholtenhaer, Losser	4	2	3	3	7
Boerskotten, Losser	6	3	4	7	8
Hoge Venterink, Oldenzaal/Losser	1	-	1	2	2
Arboretum, Losser	-	-	-	-	1
Kerkebos De Lutte, Losser	-	1	-	-	-
Snippert, Losser	-	-	1	1	2
Duivelshof, Losser	-	1	1	2	2
Koksbos, Losser	1	1	1	1	2
Smoddebos, Losser	-	-	1	2	3
Zuidbroek, Losser	-	-	-	1	-
Zandbergen, Losser	-	-	1	-	1
De Bree, Goor	-	-	1	-	-
Weldam, Goor	1	2	1	4	6
Nijenhuis, Diepenheim	-	-	-	2	2
Driene, Hengelo	-	-	1	1	1
Sterrenbos, Enschede	-	1	1	1	1
Haagse Bos, Enschede	1	1	1	2	4
Lonnekerberg, Lonneker	-	-	-	1	5
Hof Espelo, Enschede	-	-	-	2	1
U.T., Enschede	-	-	-	1	-
Ledeboerpark, Enschede	1	1	1	-	1
Welna, Enschede	-	1	1	-	-
Smalenbroek, Enschede	-	1	1	2	1
Berenbroek, Enschede	-	2	2	3	2
Horstkamp, Enschede	-	-	-	-	1
Hoge Boekel, Enschede	-	1	1	1	2
Aamsveen, Enschede	-	-	-	-	1
Altena, Beckum	-	-	-	-	1
Lankheet, Haaksbergen	-	-	-	-	1
Teesinkbos, Boekelo	-	-	-	1	1
Totaal	42	54	87	125	153
Totaal Losser	31	30	41	53	77

Aantal territoria van de Middelste Bonte Specht in Twente per bosgebied in 2008 t/m 2012

Dankwoord

Alle waarnemers (en dat zijn er enkele tientallen) dank ik zeer hartelijk voor hun inzet. Het onderzoek vraagt om vele bezoeken aan de bosgebieden en een zeer zorgvuldige werkwijze om uiteindelijk een weloverwogen territoriumbepaling te kunnen doen. Vooral solitaire paren kunnen soms zeer moeilijk te traceren zijn. Uit veldervaringen blijkt, dat het werken met een MP-3 speler in combinatie met de Radio Shack mini-amplifier (op halve kracht!) goede resultaten oplevert. In goed bezette bossen is het tegenwoordig al niet eens meer nodig om een geluidsdrager te gebruiken. De spechten roepen daar in de goede tijd en met goed weer spontaan en kunnen via de BMP-methode dan geïnventariseerd worden.

Ben Hulsebos, Districtscoördinator Sovon-Twente, e-mail: benhulsebos@home.nl